

"Fünun-u hikmetten gelen zulümat-ı ruhiye, ruhumu kâinata boğduruyordu. Hangi cihete baktım, nur aradım; o meselelerde nur bulamadım, teneffüs edemedim..." Devamıyla açıklar mısınız?

"Bu hücumdaki münâzarât-ı nefsiye, lillâhilhamd, kalbin muzafferiyetiyle neticelendi. Çok risalelerde kısmen o münazaralar yazılmış. Onlara iktifâ edip, burada yalnız binde bir muzafferiyet-i kalbiyeyi göstermek için, binler burhandan birtek burhan beyan edeceğim. Tâ ki, gençliğinde hikmet-i ecnebiye veya fünun-u medeniye namı altındaki kısmen dalâlet, kısmen mâlâyâniyat meseleleriyle ruhunu kirletmiş, kalbini hasta etmiş, nefsinin şımartmış bir kısım ihtiyarların ruhunda temizlik yapsın; tevhid hakkında şeytan ve nefsin şerrinden kurtulsun. Şöyle ki:"

"Ulûm-u felsefiyenin vekâleti namına nefsim dedi ki: '*Bu kâinattaki eşyanın tabiatıyla bu mevcudata müdahaleleri var. Her şey bir sebebe bakar. Meyveyi ağaçtan, hububatı topraktan istemeli. En cüz'î, en küçük bir şeyi de Allah'tan istemek ve Allah'a yalvarmak ne demektir?*' "(1)

Büyük âlemde tabiat ne ise, insanın iç âlemindeki nefis ve enaniyet de odur. Yani tabiat fikri nasıl eşya üzerinde tezahür edip parlayan tevhit hakikatlerini saklayıp gizliyor ise, insanın iç âlemindeki nefis ve benlik de aynı şekilde iman hakikatlerinin önünde duran bir bent gibidir. Bu bentler tahkiki iman dersleri ile yıkılmadan, nurlar kalbe akmaz ve insan gaflet perdesinden kurtulamaz.

Nefis ve enaniyetin, neticeleri sebeplerden bilmesi sari ve köklü bir hastalık olduğu için, Üstad Hazretleri ilk olarak bu hastalıktan başlıyor. İnsandaki nefis ve enenin hocası ve rehberi menfi ve dinsiz felsefedir. Kalbin hocası ve rehberi ise vahiydir.

Üstad Hazretleri küfür ve şirkin temelini oluşturan; "her şeyin icad edicisi ve yaratıcısı sebeplerdir", diyenleri susturmakla işe başlıyor. Felsefede bu fikre determinizm felsefesi deniliyor. Yani her şey sebep sonuç ilişkisi ile izah ediliyor. Üstad Hazretleri bu fikrin esassız ve bozuk olduğunu nefis ve enaniyeti susturacak bir şekilde kati olarak ispat ediyor.

Allah sebepleri gayet derecede zayıf, basit ve kuvvetsiz, onlardan hâsıl olan neticeler ise gayet derecede hikmetli ve çok sanatlı yaratmıştır. Bunun hikmeti ise

insanlar neticeyi sebeplerden bilmesinler. Yani neticeyi tanzim edip yaratan, sebepler değil, Allah'tır.

Sebeplerin çok zayıf ve basit; hâsıl olan neticenin gayet mükemmel ve hikmetli olduğuna milyonlarca misal verilebilir. Mesela bir köyde yaşayan bütün insanları bir asker zorla bir yere sevk edebilir. Burada sevk kuvveti askerin şahsından değil, askerlik münasebeti ile dayandığı ordu kuvvetinden geliyor. Asker kendi namına değil, ordu namına bu işi yapıyor denilir. Yoksa aksini iddia etmek hamakat olur. Zira bir askerin şahsi kuvveti yüzlerce insanı zorla sevk etmeye yetmez.

Yine tohum ve çekirdek Allah'ın kudretine bir perde ve bir sebeptir. Çekirdek ve tohumun mahiyeti gayet basit ve zayıf iken, ondan çıkan ağaç gayet mükemmel ve çok sanatlıdır. Böyle bir sebebin, böyle bir neticeyi yaratıp, bütün işlerini tedbir ve idare etmesi mümkün değildir. Öyle ise çekirdek ve tohum her şeye kudreti yeten bir Zâtın memuru ve hizmetkârıdır.

Mercimek tanesi büyüklüğünde olan hafızanın, milyonlarca levhayı ve resimleri muhafaza etmesi onun işi değil, Allah'ın kudretinin bir harikası ve işidir. Şayet insan, hayatı boyunca bütün görüp duyduğu şeyleri, Allah'ın harika kudret ve tasarrufunu o mercimek büyüklüğündeki parçaya ve onu teşkil eden şuursuz hücrelere havale ederse, tam bir akılsızlık etmiş olur.

Her bir sebebin netice karşısında aciz ve zayıf durması, Allah'ın kudret ve tasarrufuna işaret eden bir levha ve bir işarettir. Sebepten hâsıl olan neticeler, Allah'ın isim ve sıfatlarını güneş gibi gösterip ilan etmektedir. Sebeplerin arkasında Allah'ın kudret elini görmemek, isim ve sıfatların tecellisini okuyamamak tam bir cehalettir.

Bu harika işleri tabiata ve tesadüfe veren kişi, sebepler adedince İlahları kabul etmeye mecbur kalacaktır.

Üstad Hazretlerinin şu harika ifadelerine kulak verelim:

"Mânen der: Size ve hayvânâtınıza rızık yetiştirmek için su semâdan geliyor. O suda, size ve hayvânâtınıza acıyıp, şefkat edip rızık yetiştirmek kabiliyeti olmadığından, su gelmiyor, gönderiliyor demektir. Hem toprak nebâtâtıyla açılıp, rızığınız oradan geliyor. Hissiz, şuursuz toprak sizin rızınızı düşünüp şefkat etmek kabiliyetinden pek uzak olduğundan, toprak kendi kendine açılmıyor; Birisi o kapıyı açıyor, nimetleri ellerinize veriyor. Hem otlar, ağaçlar sizin rızınızı düşünüp merhameten size meyveleri, hububatı yetiştirmekten pek çok uzak olduğundan, âyet gösteriyor ki, onlar bir Hakîm-i Rahîmin perde arkasından uzattığı ipler ve şeritlerdir ki, nimetlerini onlara takmış, zîhayatlara uzatıyor. İşte şu beyanattan *Rahîm, Rezzâk, Mün'im, Kerîm* gibi çok esmânın matlaları görünüyor."(2)

İşte sebeplerin netice üzerindeki acziyeti ve cehaleti ispat edildikten sonra, nefis ve ene tam bir teslimiyet ile iman hakikatlerine boyun eğiyor. Felsefenin o bozuk ve karmaşık fikri gidiyor, yerine iman ve tevhidin parlak nurları geliyor.

Dipnotlar:

- (1) bk. [Lem'alar, Yirmi Altıncı Lem'a.](#)
(2) bk. [Sözler, Yirmi Beşinci Söz, İkinci Şule.](#)